

* *Blizo Novega Jorka v severni Ameriki ima nek trgovec zelo dobro kupčijo s tem, da ohranjuje (konservira) najžlahnejša ribja plemena. Prvo nadstropje njegove trgovinske hiše je velikanska ledenica, katero delé dvojnate cinkaste stene v tri predele; sleherni teh predelov je zopet razdeljen v dva razdelka. Z drugega nadstropja se prostori med stenami polnijo z namletim ledom in soljo, in sicer je naprava uredjena tako, da se lahko vsak prostor posebej uhlađi. Očiščene in iztrebljene ribe se v skladih devajo v lončene ponve, in med vsako vrsto se potrese ledú in solí. Tako se pusté ribe, dokler popolnoma ne zmrznejo; potem pa se obesijo v gori omenjene ledenične prostore, kjer se tako strdijo, da so trde kakor léd ali železne palice. Take se dadó hraniti leto in dan in ostanejo tako frišne in okusne, kakor da so se ravnokar vjele.*

Deželni zbori.

Deželni zbor Kranjski.

V 11. seji dne 8. aprila se je obravnaval proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1877, (potrebščina 174.529 gold. 41 kr., zaklada 13.477 gld. 62½ kr., tedaj primanjkljaj 161.051 gld. 78½ kr.), za katerega je treba 18 odstotkov priklade na neposredne davke za deželni in zemljiško-odvezni zaklad.

Pri splošni debati se prvi oglasi dr. Bleiweis ter pravi, da finančni odsek sam se je vstrašil primanjkljaja 161.000 gold., za katerega je treba 18% deželne priklade. Narodna stranka se je dolgo vpirala novim postavam ljudskih šol, ker je čutila, kakošni bodo nasledki teh postav na vse strani. Zdaj tudi nasprotna stranka vidi, kam pridemo z novoernimi šolskimi napravami, in to ne le pri nas, temuč tudi drugod; na Štajarskem menda imajo celó 30 odstotkov priklade za normalno-šolski zaklad. Prav ima toraj Tirolski deželni zastop, da se brani novoernih šolskih postav, prav ima Predarlški deželni zastop, ako zahteva, naj se odpravi ministerstvo nauka. (Dobro-klici na levi.) Vsaka dežela sama naj ljudske šole vzame v svoje vodstvo in skrb, ona bo najbolj vedela ravnati po razmerah svojih in ne bo več denarja trosila, kakor je treba. Tù, tù imamo res, kakor je gosp. Dežman omenil pri neki drugi priliki, trializem: občine, dežela in država imajo ljudske šole v rokah, a razloček je ta, da država komandira, občine in dežela pa plačujejo. Da se je šola ločila od cerkve, kakošni so nasledki tega? Brezversko načelo je stopilo v šolo, učitelji se silijo k novoernemu liberalizmu, ki nemškutarijo podpira; prejšnje dohodke organista in cerkovništva treba je učiteljem nadomestiti s stalno plačo, ki deželo stane zdaj toliko denarja. Al onih 161.000 gold. ni še ves primanjkljaj, ki ga bo morala dežela pokriti, država bo najmanj še 20.000 gold. dodala, al država drugega ni, nego skupnost davkoplačevalcev; dalje sedanji nadzorniki ljudskih šol državi prizadevajo velikih stroškov; imeli smo pri nas deželnega inspektorja za ljudske šole, moža izkušenega, izvedenega, še krepkega; nagloma moral je odstopiti najbolj zato, ker ni trobil v rog sedanje sisteme; na njegovo mesto poklicala je vlada drugega moža, ki gotovo službe bolje ne opravlja; tako je treba zdaj dva plačevati, se ve da Avstrija je bogatinka! Poprej so naši dekani brezplačno opravljali okrajno nadzorstvo ljudskih šol, sedanji okrajni inspektorji dobivajo po 300 do 400 gold. letne plače; vprašati se pač sme: ali Sima, Kuster in drugi taki bolje opravljaajo nadzorstvo, kakor poprej dekani? Gotovo ne! Tako se množijo priklade, zadnji groš hočete ljudstvu vzeti iz žepa, da mu uče-

nost ubijate v glavo; ali pa bo moglo živeti od učenosti, to je drugo vprašanje. Dalje dr. Bleiweis povdarja, naj bi se manj potratilo za navadne ljudske šole, ki so organizirane čisto po tujem kopitu, in več storilo za poduk o kmetijstvu ter konečno predlaga, naj finančni odsek na drobno izračuna ter poroča v eni prihodnjih sej: Koliko bodo znašale skupne deželne priklade doštevši potrebščino za napravo kmetijske šole na Dolenskem. Ta predlog je obveljal.

Potem sta se glasila dr. pl. Schrey in poročevalec Dežman ter hvalo pela sedanji napravi ljudskih šol s frazami, kakor jih nahajamo navadno v „Tagblattu“ in enacih listih. —

V specijalni debati je dr. Bleiweis omenil ministerski ukaz, ki učitelje ljudskih šol, kateri nimajo spričevala sposobnosti po sedanji organizaciji, sili, da se preskušnji podvržejo letos ali izjemno do prihodnjega leta, če ne, se jim celó spričevalo dovršene preparandije vzame! Ta ukaz je drakonski ukaz, neopravičen; po kateri pravici se more komú spričalo vzeti, ki si ga je pridobil po dobro dovršeni preparandiji? in ali ni bolje spričalo to, če je učitelj službo svojo že več let na zadovoljstvo svojih predpostavljanih opravljal, kakor je to, ki ga učitelj po veči ali manji sreči dobí pri polurnem izpitu? Dr. Bleiweis potem predlaga: deželni odbor naj prosi deželni šolski svet, da naj dela pri ministerstvu nauka na to, da vsaj učitelji, ki že 15 let zadovolilno služijo, pa po novi postavi od 14. maja 1869 nimajo spričevala učiteljske sposobnosti, se oprosté dotične preskušnje, da brez nje morejo dobiti definitivno službo. — Predlog je obveljal brez ugovora.

Potem baron Apfaltrern s puhlimi razlogi predlaga, naj zbor nekako nezaupnico izreče dr. Bleiweisu in dr. Zarniku kot členoma deželnega šolskega sveta, zato, ker se ne vdeležujeta sej tega sveta. — Dr. Zarnik krepko spodbija Apfaltrernov napad ter na drobno dokazuje, da je deželni šolski svet, kakor je zdaj sestavljen, nepostaven, illegalen; o dolžnosti vdeleževati se ga, ne more biti toraj govora; naštevši mnogo dotičnih nepostavnosti, izreče konečno govornik: odpravi naj se ta veliki sedanji šolski aparat in dajo naj se opravila dotična pravim zastopnikom ljudstva v roke, ne pa birokratom. — Dr. Bleiweis isto tako protestira zoper krivični napad Apfaltrerna, rekši, da od njega se ne bode učil spolnovati dolžnosti svojih; našteva marsikake dogodbe v deželnem šolskem svetu pred ministerstvom Hohenwartovim, ob času ministerstva Hohenwartovega in po odstopu njegovem, ko sta dr. Mrhal in dr. Wretschko bila poklicana v deželni šolski svet, in baronu Apfaltrernu kliče v spomin oni čas, ko se je stranka njegova pod Hohenwartom nepostavno odtegnila celó deželnemu zboru, ter naposled pravi: predrugačite sistemo! Sistema, kakor sedaj vlada v vseh zadevah, zdi se mi podobna tisti strupeni sapi ki iz južne Azije in Afrike piha in se „samum“ imenuje. Ta „samum“ zatira vse, zadušuje vse, da nič ne raste, da nič ne more naprej! To je moj odgovor na zatožbo nekdanjega državnega pravdnika g. barona Apfaltrerna. (Živa pohvala na levi). — Pri glasovanji se je ovrigel Apfaltrernov predlog.

Potem je proračun normalno-šolskega zaklada obveljal in so bile sprejete resolucije, katere merijo na to, da deželni šolski svet zborovega proračuna nikakor ne sme prekoračiti. Pri tej priliki je sklenil deželni zbor tudi to, naj deželna vlada dela to, da se zaklad učiteljskih upokojnin izroči v deželno upravo, — dalje da bode Primorsko primeren donesek plačevalo za Vremsko ljudsko šolo. — Učiteljski vdovi Mariji Ribnikarjevi v Dolu se je dovolila vpokojnina po 150 gld. na leto,

sinu njenimu pa odgojnina po 40 gld. — Prošnja občine Šturije glede opravilne doklade za učitelja Ranta se je izročila deželnemu odboru, naj jo reši po predpisih postav. — Prošnja Cerkniske občine, naj se jej pregleda neko povračilo normalno šolskemu zakladu, se sicer ni končno rešila, toda obveljal je predlog poslanca Obreze, naj se navedeni dolg ne iztirja, dokler pravica do tega ni jasna; če bi pa se le plačati moral, plačal naj bi se v 2 rokih, namreč polovica leta 1877, polovica pa 1878.

Naši dopisi.

V Gorici 22. apr. — V sredo 19. t. m. je bil tukaj reden pogreb izrednega moža. Umrl je 71 let star Oče Julij Zileri, Jezuit, iz Parme domá. Bil je rajnki grofovskega rodu in nekdanj veliki dvornik in veliki ključar vojvodinje Parme, katero je l. 1859 spremljal v pregnanstvo. Grof Z. je bil oženjen in imel družino. Po smrti svoje soproge leta 1868 se je posvetil duhovskemu stanu in imel l. 1870 prvi Božični praznik novo mašo. Dne 15. avgusta 1871 je stopil v družbo Jezusovo. — Za mrtvaškim vozom preteklo sredo sta šla eden njegovih sinov in en vnuk. — Od pogreba do pokopališča ni velik skok. Naše novo pokopališče (med Blanco in sv. Trojico) je postalo — če smemo nemško-slovensko govoriti — „goreče“ vprašanje, ali prav za prav — ne goreče, ampak — mokro in voden. Prostor za novo grobišče je starešinstvo že odobrilo in je že ukupljen, in vendar nek anonymus v „Goriziano“-u še zméraj trdi, da ondašnji svet ni pristojen, da je preveč moker, in „Goriziano“-va tovarišica „L' Ape“ se je celó šalila, da bodo morali mrlič, če ne bodo znali plavati, vstati iz grobov in splaziti se na drevesa ali na nadgrobnike. V eni poslednjih starešinstvenih sej je dr. Valussi poprašal župana, kako je z novim pokopališčem in če je res, da je tako mokro. Župan je odgovoril, da dotična komisija je — predno je svoje nasvete predložila — vse natančno pregledala in presodila; samo v enem kotu za grobišče odmenjenega prostora da je svet moker, ali tisti kraj da se ne bo rabil za pokopavanje trupel itd. Na to trdi spet „Goriz.“, da je pretekli teden neka njegova komisija dala izkopati jamo na sredi omenjenega zemljišča in da se je v kratkem času nabralo 16 centimetrov vode v njej, in, ko so jamo posušili, da je bilo čez eno uro zopet 10 centimetrov vode. Meni prihaja tu na misel nemška učenjaška in veščaka „Gründlichkeit“. Mestnega starešinstva komisija je bila sestavljena iz zdravnikov, tehnikarjev, kemikarjev in vsakošnih veščakov in je našla, da je vse prav; „Goriziano“-v anonymus-veščak se opira tudi na učeno pokopališčno literaturo in na svoje skušnje. Čigava je prava? Pač res: „Was der Verstand der Verständigen nicht sieht — —“ et reliqua. Jez menim, da bo najbolje, če vprašate za svet Komêla iz Kronberg-a ali pa Gašparja iz Solkana. — Kaj pa menite Vi, čč. bralci „Novic“, kam meri vsa ta polemika o pokopališči? Za mestne volitve gre; strankarske manôvre so to! Razrušiti hočejo „Isonzo“-vo stranko, katere patroni so zdaj na krmilu v starešinstvu. — To je zajec, ki za pokopališčem tiči. — Še eno. Jutre bo imel v prvostolni cerkvi vpríčo preč. knezo-nadškofa in kapiteljna „zlato mašo“ čast. g. Josip Vuk, Goričan. Pridigal mu bo postni pridigar (O. Marcellin da Garda); duhovni oče bo deželni poslanec dr. Jos. Mavrovič — eden naših najslavnejših zdravnikov, s čigar rodbino je zlatomašnik v rodu. Slavila bo dr. Mavričeva rodbina petdesetletnika s posebno sijajnim obedom, za katerega se delajo priprave v kras-

nem cvetličnjaku dr. Mavrovičevem. Gosp. zlatomašnik je 74 let star in bil za mašnika posvečen 18. septembra 1825. Bil je svoje dni ljudsko-šolski katehet in pozneje fajmošter v Villesse-u (v Lahih); veliko let že živi v pokoji v Gorici. — O tej jutrišnji zlati novi maši in nje okolnostih se po mestu veliko govori.

Iz Idrije 16. aprila. — Naj mi drage „Novice“ dovolijo prostorček, da nekoliko besedic črtnem o našem nemškutarskem napredovanju. Vže je minulo več ko 6 let, kar je prišel g. Lipold, c. k. rudniški nadzornik, k nam. Kazal se je takrat narodnjaka in obračal nam velike dobrote. Al kmalu je zasukal plašč po drugem vetru, — po kakošnem? — to je bilo v „Novicah“ že večkrat povedano. Nemškutarija v Idriji je najbolje maslo njegovo. Vtikal se je tudi zadnji čas v volitev župana tako dolgo, da je spravil na stol starešinstva sicer domačega človeka, al zagrizenega nemčurja. Imeli smo pred njim župana, ki je bil mož ves sposoben za to mesto in za narod vnet, za kar smo mu še dandanes vsi meščani jako hvaležni. Upamo zato tudi, da pri prihodnjih volitvah pride na čelo mesto našega mož, ki bode Idriji zopet dal tisti obraz, ki ga je nekdanj imela, ko se ni šopirila nemškutarija z dobrotami, ki jih dandanes, žalibog, uživamo!

Iz velikih Lašic. — Pri novi volitvi starešinstva 9. dne u. m. so bili izvoljeni: gosp. Janez Tomšič iz velikih Lašic za župana, gospoda Anton Gruden iz gorenjih Retij in Blaž Hudovernik iz velikih Lašic pa za svetovalca.

Iz Brdskega okraja, 20. aprila. R. — Ker vem, da je sl. kmetijski družbi ljubo, če izve, kaj se po deželi dela za povzdigo sadjereje, zato jej poročam, kaj sem storil jaz 6. dne t. m. Šel sem sadna drevesa saditi na vrte, pa tudi na spašnik, kjer je bil pripraven kraj za to, in pa cepit že vsajene divjake. Z veliko radostjo pa me je navdalo posebno to, da sem zapazil pri malih dečkih veliko veselje do sadnih drevesc, katera sem jim brezplačno podaril, da smo jih na njihovem vrtu posadili, zlasti pak jih je zanimalo cepljenje drevesc. To objavim očitno, a ne zato, da bi sam sebe hvalil, ampak zato, da bi drugim možem kazal pot, kako bi se dalo na korist naši sadjereji veliko pripomoči, ako bi oni, ki so izvedeni sadjerejci, se podali večkrat na pot v okolici svoji in prostovoljni popotni učitelji postali mladini in odraslim o toliko koristni reji sadnih, pa tudi gozdnih dreves. Če bi mladino ogreli za to, položili bi povsod fundament umni sadje- in gozdoreji — brez stroškov in dobiček deželi bil bi velik. Naj bi te moje besede padle na rodovitna tla — vrli naši domovini na blagor!

Iz Vač 10. aprila. — Naš trg ima več sejmov, ki donašajo nekoliko dohodkov na leto. Teh dohodkov pa ne uživajo vsi tržani, to je, ne vživa jih trg, ampak le kakih 30 prvotnih prebivalcev na Vačah, ki sejske dohodke vtikajo v svoj žep. Tudi pri občinskih pašnikih si oni prilastujejo predprave, da si ravno vsi drugi tržani enak davek od njih plačujejo. — Sl. vredništvo „Novic“, ki rado daje razjasnila v nejasnih zadevah, prosimo vljudno, naj tudi nam luč prižge o temnih nam predpravicah onih 30?

Odgovor vredništva. — Da bi v kakem kraju le nekateri imeli predprave do sejskih dohodkov, ne moremo poprej verjeti, dokler ti postavno ne dokažejo svojih predprav. Kar pa se tiče spašnikov, je mogoče, da imajo do vžitka le nekateri pravice (privatnopravne), čeravno se nam tudi o teh predpravicah to čudno zdi, da vsi od spašnikov davek plačujejo, vžitek pa le nekateri imajo. Naš svet je tedaj ta: županstvo na Vačah naj se oberne do sl. dežel-